

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכג רש"י תוספות

1 **אברהם אבינו** – בימי דור הפלגה היה. בסוף ימי פלג נפלגה הארץ, כדתיניא בסדר
2 עולם, אמר רבי יוסי: נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג, ואם תאמר: בתחילת ימיו
3 כר'. ופלג ראה את אברהם כמה שנים, הוא למאה תשעים ואחד דפלג נולד אברהם,
4 וזיה פלג אחר כך כמה שנים. **כמושב אנשי פלשתים** – כשגר בניניהם, דכתיב: "ויגר
5 אברהם בארץ פלשתים". **כשהוא איש** –

6 כשהוא בחור בבחו, כלומר, כלומר, ממהר להכיר
7 בורא קודם ימי הוקנה. **כאיש** – גבור. ולא
8 **כשכר מצותיו** – שעובר את יוצרו מאהבת
9 שמו ומאהבת מצות פיו, ולא לשם קיבול
10 שכו. על מנת שלא לקבל פרס – יהי לך
11 עמו, לומר: אפילו אין סופי לקבל שכר, אוהב
12 אני את בוראי וחפץ במצותיו. מפקום שלכו
13 **חפץ** – לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא
14 מבקש הימנו. שאם ישנה לו מסכת אחרת,
15 אין מתקיימת, לפי שלכו על תאוהו. **חפצו** –
16 באורו שאדם חפץ, מדלא כתיב "חפץ". **פסקי**
17 **סידרא** – פרשיות של מקרא. סליק **סיפרא** –
18 סימנו את אחד מן הספרים. תילים = ספר
19 תהלים. עושה לו **חפצו** – הכי קאמר קרא:
20 כי אם בתורת – ה' עושה חפצו. נקראת על
21 שמו – של ואתו תלמיד שטרך בה, כדכתיב
22 "ובתורתו", דמשמע של כל אדם. **לימר אים**
23 – מרבו, עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו
24 שגורה לו בפיו. ואחר כך יהנה – יעין
25 בתלמודו דמדות מילתא למילתא להקשות
26 ולתרוץ. ובראשונה לא יעשה כן, שמא יבטל,
27 והרב לא ימצא לו כל שעה. ועוד, לאחר
28 ששנה הרבה הוא מתישב בתלמודו ומתרוץ
29 לעצמו דבר הקשה. והכי נמי אמרינן
30 ב"הרואה" (ברכות טג, ב): "הסכת" – הס
31 ואחר כך כתא, ומייתנין להא דרבא התם.
32 **דלא ידע מאי קאמר** – שאין רבו יודע לפרש
33 לו כלום. גיטא – לשון "גרש וכרמל" (ויקרא
34 ב), שלא היה טוחן הדק, אלא כריחים של
35 גרוסות המחלקין חיטה לשנים או לארבע
36 ולצורך מאכל. גיטא נפשי לתאבה – מרוב
37 תאוה לתורה הייתי שובר לפי היכולת, אף
38 על פי שאינו טוחנה הדק ליכנס בעומקה.
39 **כתיב על גפי** – בתורה משתעי: "שלתח
40 נערוטיה תקרא" – תלמידים העוסקין בה.
41 "על גפי משמע כעל כנפים, מושב שאינו
42 קבוע, ובתיב – קרא אחרינא: "על כסא" –
43 מקום כבוד קבוע, כמו "רק הכסא אנדול ממך"
44 (בראשית מא). לישנא אחרינא: בתחילה "על
45 גפי" – יחידו בלא תלמידים, כמו "אם בגפו
46 יבא". **בראש מרומים** – מסתלק במחבואות.
47 ולכסוף עלי דרך – מורה הוראה לעין כל.
48 בורך – מים מבוטטין, וסופן כלים. בארד –
49 מים חיים, ואין פוסקין. חבילות – דגריס
50 הרבה ויחד, אינו יכול לחזור עליו פעמים
51 רבות, ומשכח. על יד = מעט. יחרוך –
52 נוטריקון "סחה" יאריך. צייד הרמאי –
53 שמרמה אנשים להראות כמה אני חכם
54 להעמיד גירסות הרבה, והוא משכח ומקצר
55 ימיו, דכתיב (דברים ל): "כי הוא יחיר ואורך
56 ימיו". ורב ששת אמר צייד הרמאי הוא
57 יחרוך – בלשון (שבת ב, ב) "איחרובי
58 איחרוך", כלומר יש לו עופות לחרוך ולאכול. כל מי שלומד גורס מעט ומחזור עליו פעמים הרבה עד ששגור בפיו, ואחר כך חוזר ולומד – תלמודו מתקיים. וקרא
59 אתמוהי מתמה: וכי לא יחרוך מי שציודו רמייה: **כנפיה** – שלא תברח. שתול – נעקר מכאן וחוזר ונשתל במקום אחר. נטוע – מעיקרו, ולא זו משל לעולם. כלומר, כעץ שתול
60 יעשה תלמיד ואתו עצמו לילך וללמוד מכל האדם, ולא כעץ נטוע להשתקע לפני רב אחד. **כנפיה** – ללמוד חריפות וחדוד הלב לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד.

1 **אברהם אבינו**, **שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה**,
2 **שרשעים היו**, **שנאמר**: "הבה נבנה לנו עיר", **ובדרך**
3 **הפאים לא עמד** – **שלא עמד בעצירת סדום**, **שחפאים**
4 **היו**, **שנאמר**: "ואנשי סדם רעים וחפאים לה' מאד";
5 **ובמושב לצים לא ישב** – **שלא ישב במושב אנשי**
6 **פלשתים**, **מפני שלצנים היו**, **שנאמר**: "ויהי כמטוב לכם
7 **ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו**". **"אשרי איש ירא את**
8 **ה' – אשרי איש ולא אשרי אשה? אמר רב עמרם אמר**
9 **רב: אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש. רבי יהושע**
10 **בן לוי אמר: אשרי מי שמתגבר על יצרו פאיש.**
11 **"במצותיו חפץ מאד"**, **אמר רבי אלעזר**: **במצותיו – ולא**
12 **בשכר מצותיו. והיינו דתנו, הוא היה אמר: אל תהיו**
13 **בעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא**
14 **היו בעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל**
15 **פרס.** "כי אם בתורת ה' חפצו", **אמר רבי: אין אדם**
16 **לומד תורה אלא מפקום שלכו חפץ, שנאמר: "כי אם**
17 **בתורת ה' חפצו"**. **לוי ורבי שמעון ברבי יתבי קמיה דרבי**

18 **וקא פסקי סידרא, סליק ספרא, לוי אמר: ללון משלי, רבי שמעון ברבי אמר: ליייתו [לן]**
19 **תילים, כפיייה ללוי ואיייתו תילים. פי מטו הכא: "פי אם בתורת ה' חפצו"**, **פריש רבי ואמר:**
20 **אין אדם לומד תורה אלא מפקום שלכו חפץ. אמר לוי: רבי, נתת לנו רשות לעמוד. אמר**
21 **רבי אבדימי בר קמא: כל העוסק בתורה – הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שנאמר: "פי**
22 **אם בתורת ה' חפצו"**. **אמר רבא: לעולם ילמוד אדם תורה מפקום שלכו חפץ, שנאמר: "פי**
23 **אם בתורת ה' חפצו"**. **ואמר רבא: בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא ולכסוף**
24 **נקראת על שמו, שנאמר: "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה"**. **ואמר רבא: לעולם**
25 **ילמד אדם תורה ואחר כך יהנה, שנאמר: "בתורת ה'", ותרד: "ובתורתו יהנה"**. **ואמר רבא:**
26 **לעולם ליגרים איניש, ואף על גב דמשכח, ואף על גב דלא ידע מאי קאמר, שנאמר: "גרסה**
27 **נפשי לתאבה"** – "גרסה" פתיב, ולא פתיב "טחנה". **רבא רמי, פתיב: "על גפי", וכתיב: "על**
28 **כסא! בתחלה על גפי, ולכסוף על כסא. פתיב: "בראש מרומים", וכתיב: "עלי דרך!" בתחלה**
29 **בראש מרומים, ולכסוף עלי דרך. עולא רמי, פתיב: "שתה מים מבורך", וכתיב: "ונזלים מתוך**
30 **ברך!" בתחלה שתה מבורך, ולכסוף ונזלים מתוך בורך. אמר רבא אמר רב סחורה אמר**
31 **רב הונא, מאי דכתיב: "הוץ מהכל ימעט וקבץ על יד ירבה?" אם עושה אדם תורתו חבילות**
32 **חבילות – מתמעט, ואם קובץ על יד – ירבה. אמר רבא: ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה.**
33 **אמר רב נחמן בר יצחק: אגא עבדייתה וקיים בידו. אמר רב שזיבי משמיה דרבי אלעזר בן**
34 **עריה, מאי דכתיב: "לא יחרוך רמיה צידו?" לא יהיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי; ורב ששת**
35 **אמר: צייד הרמאי יחרוך. פי אתא רב דימי אמר: משל לאדם שצד צפרין, אם משבר פנפיה**
36 **של ראשונה – פולם מתקיימות בידו, ואם לאו – אין מתקיימות בידו. ויהיה פגען שתול על**
37 **פלגי מים", אמרי רבי רבי ינאי: פגען שתול ולא פגען נטוע, כל הלומד תורה מרב אחר – אינו**
38 **רואה סימן ברכה לעולם. אמר להו רב חסדא לרבנן: בעינא דאימא לכו מלתא, ומסתפינא**
39 **דשבקיתו לי ונזליתו: כל הלומד תורה מרב אחר – אינו רואה סימן ברכה לעולם, שבקוהו**
40 **ונזול קמיה דרבא. אמר להו: הגי מילי סברא, אכל גמרא – מרב אחר עדיף, פי היכי**

1 **אברהם אבינו** – בימי דור הפלגה היה. בסוף ימי פלג נפלגה הארץ, כדתיניא בסדר
2 עולם, אמר רבי יוסי: נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג, ואם תאמר: בתחילת ימיו
3 כר'. ופלג ראה את אברהם כמה שנים, הוא למאה תשעים ואחד דפלג נולד אברהם,
4 וזיה פלג אחר כך כמה שנים. **כמושב אנשי פלשתים** – כשגר בניניהם, דכתיב: "ויגר
5 אברהם בארץ פלשתים". **כשהוא איש** –
6 כשהוא בחור בבחו, כלומר, כלומר, ממהר להכיר
7 בורא קודם ימי הוקנה. **כאיש** – גבור. ולא
8 **כשכר מצותיו** – שעובר את יוצרו מאהבת
9 שמו ומאהבת מצות פיו, ולא לשם קיבול
10 שכו. על מנת שלא לקבל פרס – יהי לך
11 עמו, לומר: אפילו אין סופי לקבל שכר, אוהב
12 אני את בוראי וחפץ במצותיו. מפקום שלכו
13 **חפץ** – לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא
14 מבקש הימנו. שאם ישנה לו מסכת אחרת,
15 אין מתקיימת, לפי שלכו על תאוהו. **חפצו** –
16 באורו שאדם חפץ, מדלא כתיב "חפץ". **פסקי**
17 **סידרא** – פרשיות של מקרא. סליק **סיפרא** –
18 סימנו את אחד מן הספרים. תילים = ספר
19 תהלים. עושה לו **חפצו** – הכי קאמר קרא:
20 כי אם בתורת – ה' עושה חפצו. נקראת על
21 שמו – של ואתו תלמיד שטרך בה, כדכתיב
22 "ובתורתו", דמשמע של כל אדם. **לימר אים**
23 – מרבו, עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו
24 שגורה לו בפיו. ואחר כך יהנה – יעין
25 בתלמודו דמדות מילתא למילתא להקשות
26 ולתרוץ. ובראשונה לא יעשה כן, שמא יבטל,
27 והרב לא ימצא לו כל שעה. ועוד, לאחר
28 ששנה הרבה הוא מתישב בתלמודו ומתרוץ
29 לעצמו דבר הקשה. והכי נמי אמרינן
30 ב"הרואה" (ברכות טג, ב): "הסכת" – הס
31 ואחר כך כתא, ומייתנין להא דרבא התם.
32 **דלא ידע מאי קאמר** – שאין רבו יודע לפרש
33 לו כלום. גיטא – לשון "גרש וכרמל" (ויקרא
34 ב), שלא היה טוחן הדק, אלא כריחים של
35 גרוסות המחלקין חיטה לשנים או לארבע
36 ולצורך מאכל. גיטא נפשי לתאבה – מרוב
37 תאוה לתורה הייתי שובר לפי היכולת, אף
38 על פי שאינו טוחנה הדק ליכנס בעומקה.
39 **כתיב על גפי** – בתורה משתעי: "שלתח
40 נערוטיה תקרא" – תלמידים העוסקין בה.
41 "על גפי משמע כעל כנפים, מושב שאינו
42 קבוע, ובתיב – קרא אחרינא: "על כסא" –
43 מקום כבוד קבוע, כמו "רק הכסא אנדול ממך"
44 (בראשית מא). לישנא אחרינא: בתחילה "על
45 גפי" – יחידו בלא תלמידים, כמו "אם בגפו
46 יבא". **בראש מרומים** – מסתלק במחבואות.
47 ולכסוף עלי דרך – מורה הוראה לעין כל.
48 בורך – מים מבוטטין, וסופן כלים. בארד –
49 מים חיים, ואין פוסקין. חבילות – דגריס
50 הרבה ויחד, אינו יכול לחזור עליו פעמים
51 רבות, ומשכח. על יד = מעט. יחרוך –
52 נוטריקון "סחה" יאריך. צייד הרמאי –
53 שמרמה אנשים להראות כמה אני חכם
54 להעמיד גירסות הרבה, והוא משכח ומקצר
55 ימיו, דכתיב (דברים ל): "כי הוא יחיר ואורך
56 ימיו". ורב ששת אמר צייד הרמאי הוא
57 יחרוך – בלשון (שבת ב, ב) "איחרובי
58 איחרוך", כלומר יש לו עופות לחרוך ולאכול. כל מי שלומד גורס מעט ומחזור עליו פעמים הרבה עד ששגור בפיו, ואחר כך חוזר ולומד – תלמודו מתקיים. וקרא
59 אתמוהי מתמה: וכי לא יחרוך מי שציודו רמייה: **כנפיה** – שלא תברח. שתול – נעקר מכאן וחוזר ונשתל במקום אחר. נטוע – מעיקרו, ולא זו משל לעולם. כלומר, כעץ שתול
60 יעשה תלמיד ואתו עצמו לילך וללמוד מכל האדם, ולא כעץ נטוע להשתקע לפני רב אחד. **כנפיה** – ללמוד חריפות וחדוד הלב לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד.

59 תלמודו, ואף על גב דמשבח – ששוכח תלמודו, ואף על גב דלא
60 ידע מאי קאמר – שאינו מבין מה הוא לומד, שְׁנֵאמֶר (תהילים ק"ט ב)
61 וְרָסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה, וְרָסָה פְתִיב וְלֹא פְתִיב מִתְּנָה – דוד המלך
62 באמרו שלמד תורה נקט לשון גרסה ולא לשון טהנה, לומר שמרוב
63 תאוותו לתורה לא היה טוחן את לימודו הדק אלא כריחיים של
64 גרוסות שמחלקים את החיטה לשנים או לארבע. כלומר מרוב
65 תאוותו לתורה היה גורס ושונה על אף שעדיין עוד לא נכנס בעומק
66 הסוגיא.
67 הגמרא מביאה שלשה פסוקים שמרומז בהם שתי דרגות בלימוד
68 התורה: רְבָא רְמִי – מקשה סתירה בין שני מקראות המדברים
69 בתורה, פְתִיב (משלי א טו) 'שְׁלַחָה נְעוּרֹתֶיהָ תִקְרָא עַל גְּפִי מְרוֹמֵי קֶרֶת',
70 החכמה כלומר התורה, שולחת לקרוא לתלמידים העוסקים בה
71 לבוא ללמוד על מושב גבוה, והפסוק קראו למושב בלשון 'על גפי'
72 שהוא 'על כנפיים' כלומר מושב שאינו קבוע. ופְתִיב (משלי ט יד)
73 וְיִשְׁבָּה לְפִתַח בֵּיתָה עַל פֶּסֶא מְרוֹמֵי קֶרֶת, היינו שהפסוק קראו
74 למושב בלשון כסא שהוא מקום כבוד קבוע.
75 מבאר רבא: פְתַחְלָה כשלומד הרי הוא לומד עַל גְּפִי כלומר על
76 מושב שאינו קבוע, שהולך ללמוד פעמים לכאן ופעמים לכאן,
77 וְלִכְסוּף הרי הוא לומד עַל פֶּסֶא מכובד וקבוע.
78 מביא רבא פסוק נוסף הנאמר בו שני הגדרות הנראות כסותרות:
79 פְתִיב (משלי ח א) 'בְּרֹאשׁ מְרוֹמִים', היינו שהתורה תקרא בראש
80 מרומים ופְתִיב בהמשך הפסוק 'עַלִי דְרָךְ', היינו שהתורה תקרא עלי
81 דרך. מבאר רבא: פְתַחְלָה התלמיד חכם הרי הוא בְּרֹאשׁ מְרוֹמִים
82 כלומר מסתלק במחבואות, וְלִכְסוּף הרי הוא עַלִי דְרָךְ כלומר מורה
83 הוראה לעין כל.
84 עוֹלָא רְמִי, פְתִיב (משלי ה טו) 'שְׁתַּה מִים מְבוֹרָךְ' היינו מבור שיש בו
85 מים מבוטאים שלבסוף כלים. ופְתִיב בהמשך הפסוק 'וְנִזְוִלִים מִתּוֹךְ
86 בְּאֶרֶךְ' היינו מים חיים שאינם פוסקים. מבאר עולא: פְתַחְלָה שְׁתַּה
87 מְבוֹרָךְ – התורה היא כמים מבוטאים שיש להם גבול, וְלִכְסוּף
88 וְנִזְוִלִים מִתּוֹךְ בְּאֶרֶךְ – הרי היא כמים חיים שאין להם סוף.
89 הגמרא דורשת פסוק נוסף בענין חשיבות חזרת הלימוד: אָמֵר רְבָא
90 אָמֵר רַב כְּחוּרָה אָמֵר רַב הוֹנָא, מֵאֵי דְכִתְבִּיב (משלי יג יא) 'חֹן מִהַבֵּל
91 יִמְעַט וְקוֹפֵץ עַל יַד יִרְבֶּה, אִם עוֹשֶׂה אָדָם תּוֹרָתוֹ חֵבִילוֹת חֵבִילוֹת
92 – שלומד וגורס הרבה ואינו חוזר על לימודו, הרי תלמודו מְתַמְעַט.
93 וְאִם קוֹפֵץ עַל יַד – שונה ולומד מעט וחוזר על זה הרבה, יִרְבֶּה
94 בתלמודו.
95 אָמֵר רְבָא, יִרְעֵי רַבְּנֵי לְהָא מִילְתָא וְעֵבְרֵי עֲלָה – חכמים יודעים
96 דבר זה ואף על פי כן עוברים על זה. אָמֵר רַב נְחֻמִּי בְּרַי יִצְחָק, אָנָּא
97 עֵבְדִיתְהָ וְקִימִי בְּיָדִי – אני עשיתי כן שלמדתי וחזרתי על תלמודי
98 הרבה, ונתקיימה בידי.
99 הגמרא דורשת פסוק נוסף בענין חשיבות חזרת הלימוד: אָמֵר רַב
100 שִׁיבִי מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, מֵאֵי דְכִתְבִּיב (משלי יג יא) 'לֹא
101 יִתְרוֹךְ רַמְיָה צִידוֹ, לֹא יִחְיֶה וְלֹא יֵאָרֵךְ יָמָיו צִידֵי הַרְמָאֵי –
102 המרמה אנשים להראות כמה הוא חכם ובשביל זה שונה וגורס
103 הרבה ואינו חוזר על תלמודו, ועל ידי זה שוכח מה שלומד, לא יחיה
104 ולא יאריך ימים, שהתורה נאמר בה (דברים ל ב) 'כִּי הוּא תִּיךְ וְאֶרְךְ
105 יָמֶיךָ, וְהוּא שֵׁאִינוּ חוֹזֵר עַל תַּלְמוּדוֹ לְקִיָּם תַּלְמוּדוֹ בִּידוֹ, לֹא יִחְיֶה
106 ולא יאריך ימים.
107 רב ששת מבאר את הפסוק באופן אחר: וְרַב שֵׁשֶׁת אָמֵר, הפסוק
108 נקרא בתמימה, וכי לא יִתְרוֹךְ רַמְיָה צִידוֹ, והלא צִידֵי הַרְמָאֵי הוא
109 יִתְרוֹךְ – מי שצד ועושה במרמה לשמור על מה שצד הוא יש לו
110 עופות לחרוך ולאכול, כלומר, מי שלומד מעט מעט וחוזר על
111 תלמודו פעמים הרבה עד שתהא שגורה בפיו, תלמודו מתקיים בידו.
112 כִּי אֵתָא רַב דִּימִי ביאר דבר זה ואָמֵר, מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁצִּיד צִפְרִינֵי, אִם
113 מִשְׁבֵּר בְּנִפְתָּיָה שֶׁל רֵאשׁוּנָה שלא תברח, פּוֹלֵם מִתְקַיְּמוֹת בְּיָדוֹ. וְאִם
114 לֹא אִין מִתְקַיְּמוֹת בְּיָדוֹ. שכשעסוק בלצוד צפרים נוספות
115 הראשונות חוזרות ופורחות.
116 דורשת הגמרא: נאמר בתהילים (תהילים א א) 'וְהָיָה כַעֲנַן שֶׁתּוֹלַע עַל

1 אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, שְׁלֵא הִלָּךְ בַּעֲצַת אֲנָשִׁי דוּד הַפְּלִגָּה שְׂרָשְׁעִים הָיוּ,
2 שְׁנֵאמֶר (בראשית י"ד) 'הִבֵּה נִבְנָה לָנוּ עִיר'. וְכִדְרָךְ חֲטָאִים לֹא עָמְדוּ/
3 שְׁלֵא עָמְדוּ בַּעֲמִידַת סְדוּם שְׁחַטָּאִים הָיוּ, שְׁנֵאמֶר (בראשית י"ג) 'וְאֲנָשִׁי
4 סְדוּם רָעִים וְחַטָּאִים לְה' מֵאֵד'. וְכַמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יִשָּׁב, שְׁלֵא יִשָּׁב
5 בְּמוֹשֵׁב אֲנָשִׁי פְּלִשְׁתִּים בּוֹמֵן שַׂגְר בִּינֵיהֶם, מִפְּנֵי שְׁלֹצְנִים הָיוּ שְׁנֵאמֶר
6 (שופטים טו כ"ב) גְּבִי פִלְשְׁתִּים יִוְחֵי כְּמוֹב לָבָם וְיֵאמְרוּ קְרָאוּ לְשִׁמְשׁוֹן
7 וַיִּשְׁחַק לָנוּ'.
8 נאמר בפסוק בתהילים (ק"ב א) 'אֲשֶׁרִי אִישׁ יִרָא [את] ה'". שואלת
9 הגמרא: וכי אֲשֶׁרִי אִישׁ לֹא אֲשֶׁרִי אִשְׁתָּה. משיבה הגמרא: אָמֵר רַב
10 עֲמֵרָם אָמֵר רַב, אֲשֶׁרִי מִי שְׁעוֹשֶׂה תְשׁוּבָה בְּשֵׁהוּא אִישׁ – כשהוא
11 צעיר בכוחו קודם שיבואו ימי הזקנה. ביאור נוסף: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי
12 אָמֵר, אֲשֶׁרִי מִי שְׂמַתְגַּבֵּר עַל יָצְרוֹ בְּאִישׁ – כגיבור.
13 ובהמשך הפסוק נאמר (שם) 'בְּמִצּוֹתָיו חִפֵּץ מֵאֵד', אָמֵר רַבִּי אֶלְעָזָר,
14 בְּמִצּוֹתָיו הוּא חִפֵּץ, וְלֹא בְּשִׁבְרֵי מִצּוֹתָיו, שעובר את הקדוש ברוך
15 הוא מאהבת שמו ומצוותיו ולא לשם קבלת שכר. והיינו דִּתְנֵן
16 באבות (פ"א מ"א) הוּא הָיָה אָמֵר – [אנטיגנוס איש טוכו] היה רגיל
17 לומר, כשאתם מוקיימים את המצוות, אל תהיו כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין
18 אֶת הַרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָם, אֲלֵא הָיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת
19 הַרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָם.
20 דורשת הגמרא: נאמר בפסוק בתהילים (א א) 'כִּי אִם בְּתוֹרַת ה'/
21 חֲפֵצוּ', אָמֵר רַבִּי, אִין אָדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה אֲלֵא מְמָקוֹם שְׁלֵבּוֹ חֲפֵץ
22 – שלא ישנה לו רבו אלא ממסכת שהוא חפץ ללמוד ממנה, שאם
23 ישנה לו מסכת אחרת אינה מתקיימת בידו לפי שלבו על תאותו,
24 שְׁנֵאמֶר (תהילים א ב) 'כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חֲפֵצוּ' – לשון הפסוק הוא
25 'בתורת ה' חפצו' ולא 'בתורת ה' חפץ' ללמד שאין אדם לומד תורה
26 אלא ממקום שלבו שלו חפץ.
27 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: לִוִּי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יִתְבִּי קָמִיָּה
28 דְרַבִּי וְקָא פְּסָקֵי סִידְרָא – ולמדו פרשיות של מקרא לפני רבם, סְלִיק
29 סְפָרָא – סימנו ללמוד אחד מן הספרים, ונחלקו בדעותיהם במה
30 להמשיך וללמוד, לִוִּי אָמֵר לִיִּיתוּ [לן] – יביאו לנו ללמוד ספר
31 מְשָׁלִי. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי אָמֵר לִיִּיתוּ [לן] תִּילִים – ספר תהילים.
32 כְּפִיָּה – הכריחו רבי שמעון בן רבי ללוי, וְאִיִּיתוּ סִפְרֵי תִילִים. כִּי
33 מִטּוֹ הָקָא – כשבאו בלימודם לפסוק זה 'כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חֲפֵצוּ',
34 פְּרִישׁ להם רַבִּי את הפסוק וְאָמֵר, אִין אָדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה אֲלֵא
35 מְמָקוֹם שְׁלֵבּוֹ חֲפֵץ. מִיד אָמֵר לִוִּי, רַבִּי, בּוּזָה שְׁפִירֶשֶׁת לָנוּ אֶת הַפְּסוּק
36 שאין אדם לומד אלא מלימוד שלבו חפץ בו, אם כן נִתְּתָה לָנוּ רְשׁוּת
37 לְעַמּוּד – להפסיק מלימוד זה ללמוד ספר תהילים, וללמוד ספר
38 משלי שלבי חפץ בו.
39 אופנים נוספים לדרוש את הפסוק (תהילים א א) 'כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חֲפֵצוּ'
40 וגו': אָמֵר רַב אֲבַדִּימִי בְּרַב הַמָּא, כָּל הַעוֹסֵם בְּתוֹרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
41 הוּא עוֹשֶׂה לוֹ חֲפֵצוֹ – ממלא משאלותיו, שְׁנֵאמֶר (תהילים א א) 'כִּי
42 אִם בְּתוֹרַת ה' חֲפֵצוּ' – מי שעוסק בתורה, ה' עושה חפצו.
43 אָמֵר רַבָּא לְעוֹלָם יִלְמוּד אָדָם תּוֹרָה בְּמָקוֹם שְׁלֵבּוֹ מְרַבּוּ
44 שַׁחֲפֵץ לְלַמּוּד תּוֹרָה מִמְּנוּ, שְׁנֵאמֶר (תהילים א א) 'כִּי אִם בְּתוֹרַת ה'
45 חֲפֵצוּ'.
46 וְאָמֵר רַבָּא, פְתַחְלָה קודם שלמד, התורה נקראת עַל שְׁמוֹ שֶׁל
47 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִכְסוּף לאחר שלמד נקראת התורה עַל שְׁמוֹ,
48 שְׁנֵאמֶר (תהילים א א) 'בְּתוֹרַת ה' חֲפֵצוּ וּבְתוֹרַתוֹ יִהְיֶה יוֹקֵם וְלִילָה',
49 שבתחילה התורה נקראת 'תורת ה' ואחר כך נקראת 'תורתו' של
50 אותו תלמיד שטרח בה.
51 וְאָמֵר רַבָּא, לְעוֹלָם יִלְמוּד אָדָם תּוֹרָה מְרַבּוּ עַד שְׁתַּהּ שְׁגוּרָה בְּפִיו
52 גִירַת הַתַּלְמוּד וּפִירוּשָׁה, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה – יעיין בתלמודו להקשות
53 ולתרוץ ולדמות דבר לדבר, שְׁנֵאמֶר (תהילים א א) 'כִּי אִם בְּתוֹרַת ה'
54 חֲפֵצוּ וּבְתוֹרַתוֹ יִהְיֶה יוֹקֵם וְלִילָה', בתחילה ילמד בְּתוֹרַת ה' גִירַת
55 הַתַּלְמוּד וּפִירוּשָׁה, וְאַחַר כֵּן יִתְרוֹךְ – ולאחר מכן וּבְתוֹרַתוֹ יִהְיֶה – יעיין
56 בתלמודו.
57 הגמרא מביאה מימרא נוספת מרבא בענין לשנות התלמוד ורק אחר
58 כן לעיין בה: וְאָמֵר רַבָּא, לְעוֹלָם יִלְגְּרִים אִינִישׁ – ישנה אדם

1 פִּלְגֵי מַיִם, אָמַרְי דְּבֵי רַבִּי יִנְאִי, הַפְּסוּק נִקְט בְּלִשׁוֹן בְּעֵין שְׁתוּל וְלֹא
 2 בְּעֵין נְטוּעַ, הֵינּוּ כַּעֵץ שֶׁנֶּעֱקַר מִכָּאן וְחוֹזֵר וְנִשְׁתַּל בְּמִקּוֹם אַחֵר וְלֹא
 3 כַּעֵץ הַנְּטוּעַ מֵעִיקְרוֹ וְאֵינוֹ זֶה מִשֵּׁם לְעוֹלָם, לֹמֵר שֶׁכָּל הַלּוּמֵד תּוֹרָה
 4 מֵרַב אֶחָד אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה בְּלִימּוּדוֹ לְעוֹלָם, וְלִכֵּן יֵלֵךְ וְיִלְמַד
 5 מִכָּל הָאָדָם וְלֹא יִשְׁתַּקֵּעַ כַּעֵץ נְטוּעַ לִפְנֵי רַב אֶחָד.
 6 מִסְּפֵרֵת הַגְּמָרָא מַעֲשֵׂה בִּתְלִמְיָדֵי רַב חֲסֵדָא בְּעֵנִין זֶה: אָמַר לְהוּ רַב
 7 חֲסֵדָא לְרַבֵּנָן - לְתִלְמִידֵי, בְּעֵינָא דְאֵימָא לָבוּ מְלִתָּא - רוּצָה אֲנִי
 8 לֹמֵר לָכֶם דְּבַר מָה, וְמִסְתַּפִּינָא דְשִׁבְקִיתוּ לִי וְאִלִּיתוּ - אֲךָ יִרְא אֲנִי

9 שמא על ידי זה תעזבו אותי ותלכו ללמוד מרוב אחר. כָּל הַלּוּמֵד
 10 תּוֹרָה מֵרַב אֶחָד אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמְעוּ זֹאת
 11 תְּלִמְיָדֵי, מִיַּד שִׁבְקוּהוּ וְאָזוּל קְטִיָּה דְרַבָּא - עֲזָבוּהוּ וְהִלְכוּ לְלַמּוֹד
 12 לִפְנֵי רַבָּא. אָמַר לְהוּ רַב חֲסֵדָא, דְּבַר זֶה שֶׁהַלּוּמֵד מֵרַב אֶחָד אֵינוֹ
 13 רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה הֵנִי מִיָּלִי - אֵין זֶה אֵלָא בְּלִימּוּד סְבָרָא - חֲרִיפּוֹת
 14 וְחִידוּד הַלֵּב, לְאַחַר שֶׁלֵּמַד וְשִׁגְרָה בְּפִי גִירְסַת הַתְּלִמּוּד, אָבֵל גְּמָרָא
 15 - לִימּוּד גִּירְסַת הַתְּלִמּוּד וְשִׁינּוּנָה מֵרַב אֶחָד עָדִיף לְלַמּוֹד, כִּי הֵיכִי

1 דלא ליפלוג לישני - שלא יתחלקו הלשונות, דהאי גריס שמעתא בהאי לישנא והאי
 2 גריס לה בלישנא אחרינא. וחדא מילתא היא, ומיהו תלמיד דגריס מתרוייהו (לישני)
 3 משתבש בגי'רסיה משום דמבלבל לישני. ביומי - שני ימים מקרא ושני ימים משנה
 4 וכו', וכן כל שבוע ושבוע. אם פריו יתן בעתו - שיקבע עתים לתורה. רשעים - תרי

5 משמע, לומד ומלמדו. לישנא אחרינא: "פריו
 6 יתן בעתו" - שלומד ועושה פה, כלומר
 7 מקיים מה שכתוב בתורה, וזה עיקר. על
 8 הלומד ועל המלמד - שאסור ללמד תורה
 9 לתלמיד שאינו הגון. הפילה - לשון נפל
 10 שלא מלאו ימיו. כלומר, תלמיד שלא מלאו
 11 ימיו - רבים חללי. ועצומים - המתעצמים
 12 והמחרישים ומתאפקים מלהורות, הורגין את
 13 דורן. "ועצומים" לשון "ועוצם עיניו" (ישעיהו
 14 לג). ועד כמה - היו ראוי להוראה. עד
 15 ארבעין שני - משנולד. והא רבא אורי -

16 וכל ימיו לא היו אלא ארבעים שנה, בפרק
 17 קמא דראש השנה (יח, א). התם בשוין -
 18 בשאין בעירו גדול ממנו. שיחת חולין - של
 19 חכמים צריכה תלמוד, כדי להתלמד לדבר
 20 בלשונם, שהוא בלשון נקיה ועושר ומרפא.
 21 ועלהו - היו דבר קל שבאילן, וכתוב "לא
 22 יבול", כלומר לא ילך לאיבוד. פשיטא -
 23 דשכרו מותר, דהא כיפה זו לא עבודה זרה
 24 היא, אלא תשמיש לעבודה זרה. בין דרבי
 25 ישמעאל ובין לרבי עקיבא - דפליגי
 26 בעבודה זרה עצמה מאימתי נאסרת
 27 בתשמיש, מודו דאין אסורין. עד שיעבדו -

28 עד שיתמשו בהן לעבודה זרה, בפרק רבי
 29 ישמעאל" (עבודה זרה נא, ב) בבביתא
 30 בנגמרא. לא נצרכה - הא דרבי אלעזר.
 31 אלא לעבודה זרה עצמה - שאם עשה
 32 ישראל לגוי עבודה זרה בשכר - שכרו
 33 מותר. הניחא למאן דאמר בו' - פלוגתא
 34 דרבי ישמעאל ורבי עקיבא היא. של ישראל
 35 - שעשה ישראל לצרכו למוכרה לגוי. ושל
 36 גוי משתעבד - חו עדיין לאו נעבדה, משום
 37 הכי שכרו מותר, שזו לצורך גוי נשעית.

38 מאן קא נרים לה - להקראות עבודה זרה.
 39 בכבוש האחרון - מכת קורסן האחרון. לית
 40 ביה שוה פרוטה - הלכך שרי, דשכירות
 41 שאר מכושות לא מיתסר, דההוא לאו שכר
 42 עבודה זרה הוא. וקסבר רבי אלעזר: ישנה
 43 לשכירות מתחלה ועד סוף - אומן המקבל
 44 עליו לעשות בשכר, לא אמרינן בגמרא
 45 המלאכה הוא קונה כל השכירות, אלא כל
 46 פורתא ופורתא דעבד קמא קמא קני אגרא.

47 דפלוגתא היא בקדושין (מח, א): "עשה לי
 48 שירין נומים וטבעות ואקדש" כו'.
 לא

דלא ליפלוג לישני. "על פלגי מים" - אמר רבי תנחום בר
 חנילאי: לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש
 במשנה, שליש בתלמוד. - מי ידע איניש כמה תיי? - פי
 קאמרינן - ביומי. "אשר פרוו יתן בעתו", אומר רבא: אם
 פרוו יתן בעתו - "ועלהו לא יבול", ואם לאו - על הלומד
 ועל המלמד, עליהם הפתוב אומר: "לא כן הרשעים פי
 אם" וגו'. אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב, מאי
 דכתיב: "פי רבים חללים הפילה" - זה תלמוד שלא הגיע
 להוראה ומורה, "ועצמים כל הרוגיה" - זה תלמוד שהגיע
 להוראה ואינו מורה. ועד כמה? עד ארבעין שני. - והא
 רבא אורי - התם בשוין. "ועלהו לא יבול", אמר רב אחא
 בר אדא אמר רב, ואמרי לה אמר רב אחא בר אבא אמר
 רב המנונא אמר רב: שאפילו שיחת חולין של תלמודי
 חכמים צריכה תלמוד, שנאמר: "ועלהו לא יבול". "וכל
 אשר יעשה יצליח", אמר רבי יהושע בן לוי, דבר זה פתוב
 בתורה ושנוי בפביאים ומשולש בפתובים: כל העוסק
 בתורה - נקסו מצליחין לו; פתוב בתורה - דכתיב:

"ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען
 תשפילו את כל אשר תעשו"; ושנוי בפביאים - דכתיב:
 "לא ימוש ספר התורה [הנה] מפרך והגית בו יומם ולילה
 למען תשמר לעשות ככל הפתוב בו פי אז תצליח את
 דרכיך ואז תשפיל"; משולש בפתובים - דכתיב: "פי אם
 בתורת ה' הפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעין
 שתול על פלגי מים אשר פרוו יתן בעתו ועלהו לא יבול
 וכל אשר יעשה יצליח". מכרזו רבי אלפסנדר: מאן בעי
 תיי? מאן בעי תיי? כגוף ואתו פולי עקמא לגביה, אמרי
 ליה: הב לן תיי! אמר להו: "מי האיך החפץ חיים וגו'
 נצר לשונך מרע" וגו'. "סור מרע ועשה טוב" וגו', שפא
 יאמר: נצחתי לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, אלך
 ואתגרה בשינה? תלמוד לומר: "סור מרע ועשה טוב" -

אין טוב אלא תורה, שנאמר: "פי לקח טוב נתתי לכם
 ותורתי אל תעזבו". "הגיע לכיפה מקום שמעמידין בה
 עבודה זרה". אמר רבי אלעזר אמר רבי יוחנן: אם בנה -
 שכרו מותר. פשיטא, משמשי עבודה זרה הן, ומשמשי
 עבודה זרה בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא - אינן
 אסורין עד שיעבדו! אמר רבי רמיה: לא נצרכה אלא לעבודה זרה עצמה. - הניחא למאן דאמר:
 עבודה זרה של ישראל אסורה מיד, ושל גוי עד שתעבד - שפיר, אלא למאן דאמר: של גוי
 אסורה מיד, מאי איכא למימר? אלא אמר רבה בר עוקאי: לא נצרכה אלא במקום אחרון; עבודה
 זרה מאן קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הויא גמר מלאכה? בכבוש אחרון, מכוש אחרון לית
 ביה שוה פרוטה. אלא מקסבר: ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. משנה ואין עושין תבשטיין
 לעבודה זרה, קמלאות וגומים ומכעו; רבי אליעזר אומר: בשכר מותר. אין מוכרין להם במחוקר
 אלא הכא וגבי קדושין כדפרישית.

לפרקע, אבל מוכר הוא משקצין; רבי יהודה אומר: מוכר הוא על מנת לקרין. גמרא מנהגי מילי? אמר רבי יוסי בר חנינא:
 דאמר

1 ישלש אדם שנותיו וכו' אלא לוימי - פירש הקונטרס: שני ימים מקרא שני ימים משנה
 2 ושני ימים תלמוד. ולשון "לוימי" דחקו לפרש כן. מיהו אבתי איכא לאקשו: מי
 3 ידע כמה חי? לכך נראה: "לוימי" - בכל יום. ולכך תקנו פוסקי התמיד ומשנת "איזהו מקומן"
 4 וברייתא דרבי ישמעאל. ונראה לרבינו תם, דאנו שעוסקין בתלמוד בבלי - דינו, כי הוא
 5 בלול במקרא במשנה ובתלמוד, כדאמרינן
 6 בסנהדרין (כז, א): "בבל" - בלולה במקרא,
 7 בלולה במשנה, בלולה בתלמוד.

8 אם פרוו יתן בעתו - נראה לפרש להרב רבינו
 9 אלחנן: הוראה, כדבסמוך. ובקונטרס פירש
 10 לענין קביעות עתים לתורה.
 11 ושייך למשנה לעיל טו, אז הגיע לכיפה בו' -
 12 ואית ספרים דגרסי: אין עושין תבשטיין לעבודה
 13 זרה קטלאות נומים וטבעות. רבי אלעזר אומר
 14 מותר. אכן נראה דלא גרס, דלא מסתברא שיתיר
 15 שום תנא לעשות לכתחלה תבשטי עבודה זרה.
 16 ואין לומר דשרי רבי אלעזר משום איבה
 17 כדשריא בפרק שני (עבודה זרה כו, א) לילד את
 18 הגויה, דלא דמי, דהתם ודאי איכא איבה דליכא
 19 לאשתמוטי, אבל הכא איכא לאשתמוטי למימר
 20 דאסר לן למעבד שום תבשטי עבודה זרה.
 21 וליכא למימר נמי דאתא לאשמעינן בדביעבד
 22 שכרן מותר, דאם כן היינו רבי אלעזר האמורא
 23 דגמרא, דאמר: אם בנה שכרו מותר. ונראה שלא
 24 היה כתוב בספר רבינו שלמה, מדלא פירש מאי
 25 קט טבא.

26 מבוש אחרון קלי שוה פרוטה - ואם
 27 תאמר: מכל מקום הלא הוא אסור
 28 ליהנות ממנו עבודה זרה אפילו פחות משוה
 29 פרוטה, ואם כן נמצא איסור מערב בשכרו ויש
 30 לומר: כיון דבשביל מבוש זה האחרון לא היה
 31 הגוי נוח ממנו משכירתו פחות, אם כן אין לו
 32 עליו שכר עבודה זרה כלל. ואף על פי שגוי
 33 מקפיד על פחות משוה פרוטה בגול, מכל מקום
 34 הכא ליכא קפידי כולי האי.

35 אלמא קסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף
 36 - והכי נמי פרק "האישי מקדש" (קדושין
 37 מח, א) גבי הייא ד"עשה לי שירין נומין וטבעות
 38 ואקדש אני לך" אינה מקודשת, ומפרש טעמא,
 39 דכיון דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אם כן
 40 כל פרוטה ופרוטה היא לה מלוא, והוי ליה
 41 מקודש במלוא דאינה מקודשת. וקשה: מאי
 42 שנא מתיחא דפרק "איזהו נשך" (בבא מציעא
 43 סה, א) גבי מרבין על השכר, דרבה רוב יוסף
 44 דאמרי תרוייהו: שכירות אינה משתלמת אלא
 45 לבסוף, ואמר רבא: דקו בה רבנן בהא מלתא
 46 ואוקמוה אקרא? ויש לומר: דודאי כל זמן שאין
 47 הפועל חזר - אין לו שכרו עד לבסוף, ואין
 48 לבעל הבית עליו משום "בל תלין", וגם מותר
 49 להרבות על שכר, דליכא כאן אגר נטר. אבל אם
 50 פועל כל לחזור - מודו בהא דיכול לחזור
 51 וישתלם שכרו לפי מה שתשה. שבשעה שחזר
 52 אז קרוי סוף, ולא נפקא לן בכל ההם פלוגתא
 53 בישנה בשכירות מתחלה ועד סוף כדמוכח התם
 54 מקרא, דלא שייך אגר נטר כדאמרינן, וגם איסור
 55 "בל תלין", ולא שייך פלוגתא ישנה לשכירות
 56 אלא הכא וגבי קדושין כדפרישית.

42 לפרקע, אבל מוכר הוא משקצין; רבי יהודה אומר: מוכר הוא על מנת לקרין. גמרא מנהגי מילי? אמר רבי יוסי בר חנינא:
 דאמר

59 יג-ד) 'מי האי'ש ה'תפין חיים וגו' נצוד לשונך מרע' וגו' (סור מרע
 60 ועשה טוב וגו'). כלומר, הרוצה חיים שישמור לשונו מלדבר רע,
 61 ויזכה לחיים.
 62 שפמא יאמר אדם נצרתו לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, [אלך]
 63 ואתגרה בשניה – כדי שלא אבוא לידי לשון הרע ודיבור רע, אלך
 64 ואביא עלי שינה. תלמוד לומר 'סור מרע ועשה טוב' ואין טוב
 65 אלא תורה שנאמר (משלי ד א) 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל
 66 תעזבו', והתורה תשמרהו מלבוא לידי לשון הרע, ואינו צריך
 67 להתגרות בשניה כדי לשמור לשונו.
 68 שנינו במשנה: מותר לישראל לבנות עם הגויים בימוסאות ובתי
 69 מרחצאות, אבל הגיע לביפה – לבנות את הכיפה שלהם דהיינו בנין
 70 העשוי כמין קשת מקום שמעמידין בה עבודת פוככים אסור לבנות.
 71 הגמרא מבארת מה הדין בבנה את הכיפה האם שכרו מותר: אמר
 72 רבי אלעזר אמר רבי יוחנן, על אף שאסור לבנות, אבל אם פנה,
 73 שקרו שמקבל עבור עבודתו, מותר.
 74 שואלת הגמרא: פשימא, משמשי עבודת פוככים הן – הרי כיפה זו
 75 אין היא עבודה זרה בעצמה, אלא היא משמשת כתשמיש לעבודת
 76 זרה, ומשמשי עבודת פוככים בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא
 77 אינן אסורין עד שיעבדו – שישתמשו בהם לעבודה זרה, ולכן פשוט
 78 ששכרו מותר.
 79 משיבה הגמרא: אמר רבי ירמיה, לא נצרכה – לא הוצרך רבי יוחנן
 80 לחדש לנו שאם בנה שכרו מותר, אלא לעבודת פוככים עצמה –
 81 בבנה ישראל לעובד כוכבים עבודה זרה עצמה.
 82 שואלת הגמרא: הניחא למאן דאמר עבודת פוככים של ישראל
 83 אסורה מיד ועבודת כוכבים של עובד פוככים או עבודת כוכבים
 84 שעשאה ישראל עבור העובד כוכבים אינה נאסרת עד שתעבד,
 85 שפיר – אפשר להעמיד את דברי רבי יוחנן בעבודה זרה עצמה שכיון
 86 שהישראל עושה אותה לצורך העובד כוכבים, אינה נאסרת עד
 87 שתיעבד, ולכן שכרו מותר. אלא למאן דאמר שעבודה זרה של
 88 עובד פוככים אסורה מיד, מאי איכא למימר.
 89 משיבה הגמרא: אלא אמר רבא בר עולא, לא נצרכה – לא הוצרך
 90 רבי יוחנן לחדש לנו שאם בנה שכרו מותר אלא משום שגמר עשיית
 91 העבודה זרה הוא כמבזש אחרון – מכת הקורנס האחרון בעשיית
 92 הכיפה. ומבארת הגמרא: עבודת פוככים מאן קא גרים לה – באיזה
 93 חלק היא נחשבת לעבודה זרה, בגמר מלאכה, ואימת הויה – ומתי
 94 נעשה הגמר מלאכה, כמבזש אחרון, מבזש אחרון לית ביה שוה
 95 פרוטה – שכר עבודה על המכוש אחרון אינו שוה פרוטה, לכך שכרו
 96 מותר ואינו נאסר משום דמי עבודה זרה. כלומר, שהשכר המשולם
 97 על עבודתו עד המכוש אחרון אינו נחשב לדמי עבודה זרה שהרי
 98 עדיין לא נחשב אז לעבודה זרה, ושכר המכוש אחרון, אינו שוה
 99 פרוטה, ולכן שכרו מותר.
 100 ומדייקת הגמרא: מכך שאמר רבי אלעזר שכרו מותר, אלא
 101 קסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, כלומר, אדם העושה
 102 מלאכה בקבלנות, מתחייב מזמין המלאכה שכר עבור כל חלק וחלק
 103 מן העבודה מיד כשנעשתה, אלא ששכר זה נוקף על מזמין המלאכה
 104 בהלואה עד לשעת גמר המלאכה. ומכיון שכך, שכרו מותר, כיון
 105 שהשכר המשולם על עבודתו עד המכוש אחרון אינו נחשב לדמי
 106 עבודה זרה שהרי עדיין לא נחשב אז לעבודה זרה, ושכר המכוש
 107 אחרון, אינו שוה פרוטה, ולכן כל שכרו מותר. אבל אם אינה
 108 לשכירות אלא לבסוף, כלומר שאין אדם זכאי בשכר עבודתו עד
 109 שמסיים עבודתו, אם כן שכרו אסור, כיון שבשעת גמר המלאכה
 110 שזוכה בשכר עבודתו, יש עליה כבר שם עבודה זרה, והרי זה דמי
 111 עבודה זרה.

משנה

112 משנתנו מביאה דברים נוספים שאסור לישראל לעשותם לעבודת
 113 כוכבים: ואין עושין תבשיתין לכבוד עבודת פוככים, כגון קמלואות
 114 המשך בעמוד קלה

1 דלא ליפלוג לישני – כדי שלא יתחלקו הלשונות, שרב זה שונה
 2 בלשון זו, ורב זה שונה בלשון אחרת, ואף ששניהם שונים דבר אחד,
 3 מחמת חילוק הלשונות יתבלבל התלמיד.
 4 הגמרא דורשת באופן נוסף את הפסוק (תהלים א א) 'והיה כעץ שתול
 5 על פלגי מים' וגו': נאמר בתהלים (א א) 'והיה כעץ שתול על פלגי
 6 מים, אמר רבי תנחום בר חנילאי, 'פלגי' מלשון חלוקה, מבאן
 7 שלעולם ישלש אדם – יחלק אדם את לימודו במשך כל שנותיו,
 8 שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד.
 9 מקשה הגמרא: מי ידע איניש במה חיי – וכי אדם יודע כמה יחיה,
 10 שיוכל לחלק את שנותיו וללמוד שליש במקרא שליש במשנה
 11 ושליש בתלמוד.
 12 מתרצת הגמרא: פי קאמרין פימי – כוונת רבי תנחום היא שיחלק
 13 את ימיו בשבוע שליש במקרא ובמשנה ובתלמוד, דהיינו שבכל
 14 שבוע ילמד שני ימים מקרא שני ימים משנה ושני ימים תלמוד, וכן
 15 בכל שבוע ושבוע.
 16 הגמרא דורשת את המשך הפסוק (תהלים א א) 'אשר פרו יתן בעתו
 17 ועלהו לא יבול': נאמר בהמשך הפסוק (תהלים א א) 'אשר פרו יתן
 18 בעתו ועלהו לא יבול', אמר רבא, אם 'פרו יתן בעתו' – אם לומד
 19 ועושה פרי, כלומר שמקיים מה שלומד, 'ועלהו לא יבול' יתקיים
 20 לתלמודו. ואם לאו, על הלומד ועל התלמיד עליהם הפתוב אמר
 21 (תהלים א א) 'לא יבול' – הלומד והתלמיד [בי אם] וגו'.
 22 הגמרא דורשת בענין הוראה: אמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר
 23 רב, מאי דכתיב (משלי ז טו) 'כי רבים חללים הפילה ועצומים כל
 24 הרוגיה, כי רבים חללים הפילה, זה תלמיד שלא הגיע להוראה
 25 ומורה – 'הפילה' מלשון נפל שלא מלאו כל ימיו, כלומר תלמיד
 26 שלא מלאו ימיו רבים חלליו. ועצומים כל הרוגיה, זה תלמיד
 27 שהגיע להוראה ואינו מורה – 'עצומים' מלשון 'נעצם עיניו' (ישעיה
 28 נב ט) כלומר, מתעצמים ומחרישים ומתאפקים מלהורות. הרי הם
 29 הורגים את דורם.
 30 שואלת הגמרא: ועד כמה זמן צריך להמתין שיהיה ראוי להורות.
 31 משיבה הגמרא: עד ארבעין שנין – עד גיל ארבעים שנה.
 32 מקשה הגמרא: והא רבא ארי – היה מורה הוראות, וכל ימיו לא
 33 היו אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא: התיב בשוין – הטעם שרבא
 34 הורה משום שלא היה בעירו גדול ממנו, ולכן הורה על אף שעדיין
 35 לא הגיע לגיל ארבעים.
 36 הגמרא דורשת באופן נוסף את הפסוק 'אשר פרו יתן בעתו ועלהו
 37 לא יבול': נאמר בפסוק בתהלים (א א) 'ועלהו לא יבול', אמר רב
 38 אבהו בר אבהו אמר רב, ואמרי לה אמר רב אבהו בר אבהו אמר
 39 רב הונא אמר רב, שאפילו שיתן חולין של תלמידי חכמים
 40 צריכה תלמוד – להתלמד לדבר בלשונם שהוא בלשון נקיה עושר
 41 ומרא, שנאמר 'ועלהו לא יבול' – כלומר אפילו העלה שהוא דבר
 42 קל שבאילו לא ילך לאיבוד.
 43 הגמרא דורשת את המשך הפסוק (תהלים א א) 'וכל אשר יעשה יצליח':
 44 נאמר בהמשך הפסוק (תהלים א א) 'וכל אשר יעשה יצליח'. אמר רבי
 45 יהושע בן לוי, דבר זה [ו]–שיובא בהמשך] פתוב בתורה, ושנוי
 46 בנביאים, ומשולש בפתובים, כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין
 47 לו. דבר זה פתוב בתורה, דכתיב (דברים טז ח) 'ושמרתם את דברי
 48 הברית הזאת ועשייתם אותם, למען תשכילו את כל אשר תעשו'.
 49 דבר זה שנוי גם בנביאים, דכתיב (יהושע א ח) 'לא ימוש ספר התורה
 50 [הזו] מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות כל
 51 הפתוב בו, כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל'. וכן משולש
 52 בפתובים, דכתיב (תהלים א א) 'כי אם פתורה ה' תפצו וכתורתו
 53 יהנה יומם ולילה, ותהי בעין שתול על פלגי מים אשר פרו יתן
 54 בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח'.
 55 הרוצה חיים ישמור לשונו ויעסוק בתורה: מבריו רבי אלכסנדר,
 56 מאן בעי תני מאן בעי תני – מי רוצה חיים מי רוצה חיים, כגוף ואתו
 57 כולו עלמא לגביה – התכנסו ובאו כולם אליו, אמרי ליה חב לן תני
 58 – הבא לנו חיים. אמר להו רבי אלכסנדר, נאמר בפסוק (תהלים לז

1 – שרשראות וְנִזְמִים וּמַבְעוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אִמְנָם אֲסוּר
 2 לעשותן בחינם, אֲבָל בְּשֶׁכֶר מוֹתֵר, כִּיּוֹן שֶׁאֵין זֶה עֵיקַר עֲבוּדָה זְרָה.
 3 אֵין מוֹכְרִין לָהֶם פִּירוֹת, תְּבוּאָה אוֹ אֵילָנוֹת כְּשֶׁהֵם בְּמַחֲוֶבֶר לְקַרְקַע,
 4 כִּיּוֹן שֶׁכֹּל הַמַּחֲוֶבֶר לְקַרְקַע נֶחֱשֵׁב כְּקַרְקַע, וְאֲסוּר לְמַכּוֹר קַרְקַע לַגּוֹי.
 5 אֲבָל מוֹכֵר הוּא מְשִׁיקְצִין – לְאַחַר שִׁיקְצָנוּ. רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק
 6 וְאָמַר, מוֹתֵר לְמַכּוֹר לָהֶם אֲפִילוּ בַּמַּחֲוֶבֶר, אִם מוֹכֵר הוּא עַל מְנַת

7 לְקוּץ – בַּתְּנָאֵי שֶׁהֲגוּי יִקְצָנוּ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שִׁישָׁהּ וְלֹא יִקְצוּץ.

8 גמרא

9 הגמרא מבררת מנין שאין מוכרים במחובר לקרקע. שואלת הגמרא:
 10 מְנַהֲנֵי מִיָּלִי – מהיכן למדנו דברים אלו, שאסור למכור לעובדי
 11 כוכבים במחובר לקרקע. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַּר הַנְּיָנָא,